A NYÁRI EGYETEM ELSŐ TÍZ ÉVE

(1927—1936)

DECENNIUM PRIMUM
CURSUUM AESTIVORUM
IN REGIA SCIENTIARUM UNIVERSITATE
HUNGARICA DEBRECENIENSI
DE STEPHANO TISZA NOMINATA

TEXTUS LINGUA HUNGARICA, BRITANNICA,
GERMANICA, FRANCOGALLICA, ITALICA,
POLONICA

DEBRECEN
1 9 3 7

A NYÁRI EGYETEM ELSŐ TÍZ ÉVE

(1927–1936)

Decennium Primum Cursuum aestivorum in Regia Scientiarum Universitate Hungarica Debreceniensi de Stephano Tisza nominata

Textus lingua Hungarica, Britannica, Germanica, Francogallica, Italica, Polonica

Debrecen, 1937.

TARTALOM

A NYÁRI EGYETEM TÍZ ÉVE
DIX ANS DE COURS DE VACANCES
DIE ERSTEN ZEHN JAHRE DER FERIENKURSE
DIECI ANNI DI CORSI ESTIVI
PIERWSZE DZIESIĘCIOLECIE KURSÓW LETNICH
THE FIRST TEN YEARS OF THE SUMMER-HOLIDAY COURSE

A NYÁRI EGYETEM TÍZ ÉVE

Mindazok elé, akik Európa civilizációját bármely vonatkozásban vizsgálják, mind a mai napig áthághatatlan akadályként tornyosul az a körülmény, hogy a nemzetek lélekszáma vagy hatalma nem áll pontos arányban jelentőségükkel az európai együttesben. Úgynevezett „kis" nemzetekről sokszor kiderül, hogy voltaképpen „nagyok"; de még akkor is, ha elismerjük egyes nyugati nagy nemzetek döntőbb szerepét a kultúra fejlődésében, lépten-nyomon észre kell vennünk a hollandok és finnek, svájciak és belgák, svédek és dánok, norvégek és portugálok munkájának figyelemreméltó érvényesülését az egyetemes haladásban. Ma már nyilvánvaló, hogy nem lehet megírni az egyetemes irodalom történetét vagy Európa és Amerika szellemtörténetét úgy, hogy a „nagy" nemzetek alaposabban tárgyalt szereplése köré itt-ott beállítjuk valamely „kis" nemzet egy-egy elszigetelt nagy tényét. S ha valaki az európai jogrendszert, gazdasági életet, közegészségügyet stb. veszi szemügyre, ott is csak akkor kap kielégítő képet, ha eltekint a nemzetek nagyságától s pillanatnyi hatalmi helyzetétől. A fehér ember sorsának kialakításában a nemzetek annyira össze vannak szövődve, hogy reménytelen és helytelen dolog volna egyes vastagabb fonalakat, önálló nemzeti szálakat kiemelni a teljes szövet rovására.

Ebből a felismerésből indultak ki a világháború után azok a tervezgetések, amelyek a kultúrában jelentős szerepet játszott „kis" nemzetek megismertetését tűzték ki feladatul. De a tervek megvalósításának évekig útját szegte az a jogos aggodalom, hogy a kissugárzású nyelvek – mint a svéd, a magyar, a dán, a lengyel[1] – nem fognak vonzóerőt gyakorolni azokra az idegenekre, akiknek a svéd, magyar, dán vagy lengyel viszonyok megismerése hasznos volna ; másfelől, hogy ezeknek az ismereteknek szükséges voltát csak maguk a rendező nemzetek ismerik el, a vezető nemzetek tagjai közül csak kevesen s így minden felvilágosításnak reklám, propaganda jellege lehetne s e propagandának is nagyon kevés reménye volna a sikerre.

Az ügy olyan nagyfontosságú volt, hogy e kettős aggodalom ellenére is diadalra kellett jutnia. A feladatnak kétségkívül megvolt a maga – egyelőre rejtett – megoldása s a feladat megérte, hogy a siker csekély reményével is kísérlet történjék megoldására.

*

1927 tavaszán a debreceni egyetem három professzora: Milleker Rezső, Tankó Béla és Hankiss János azt a kérdést vetik fel baráti megbeszéléseiken, nem lehetne-e a nyugati szünidei tanfolyamok gondolatát összekötni a fent vázolt célokkal, azaz: nem volna-e tanácsos a nyári tanfolyamok ismert és sokszor élvezett vonzóerejét valamely formában Magyarország megismertetésére s az európai nemzetek ifjúságát összeforrasztó, kulturális közeledésre felhasználni. Az első pillanatra is kétségtelen volt, hogy a nagy „cours de vacances"-ok legfőbb vonzóerejét, a világnyelvet nélkülözni kell majd s kérdés, nem omlik-e össze az egész épület e nélkül az alappillér nélkül?! (Ez az aggály volt, amely a világ minden részében ilyenképpen tervezőket eddig szünidei tanfolyamok alapításától visszariasztotta.) A hiányt pótolni kellett valamivel. A debreceni tanfolyam alapítói rendületlenül hittek a magyar nép, a magyar táj és a magyar problematika vonzóerejében s sikerük főtitka éppen az volt, hogy felismerték ennek a vonzóerőnek reális felhasználhatóságát, a kishitűek által állhatatosan tagadott magas intenzitását. Ezért ejtették el a Középeurópa vagy Dunai Európa országainak – politikailag és tudományosan egyébként is teljesen előkészítetlen – ismertetését s

[1] Az utóbbi esetben *nagy* nemzet *aránylag* ismeretlen nyelvéről van szó.

tették programmjuk középpontjába e földrésznek azt az országát, amelynek presztizse, mágneses ereje, festői és romantikus kultusza nagy segítségére lehetett a tanfolyam népszerűbbé válásának.

Az új Középeurópa nem szerves egész, hanem vonagló, kialakulatlan mozaik, amelynek egyetlen természetes, összefüggő multtal bíró, világszerte ismert és elfogadottan jellegzetes magva van: az a Magyarország, amely egyébként is annyira hívogatja s leköti az idegent. Ha Középeurópát ismertté lehet tenni a külföld szélesebb közvéleményében, az csakis Magyarország megismertetésével kezdődhetik – s gyakran azzal is fejeződik be. Hiszen Magyarország története és kulturális élete a mai „Dunai Európa" nemzeteinek s értékeinek igen nagy hányadát magába foglalja.

Ezen az – 1927-ben még bizonyításra váró – vonzóerőn kívül fel kellett használni a szünidei tanfolyamoknak azt az általános előnyét, hogy az ismeretszerzést a nyaralás örömeivel kötik össze. És itt is általános kételkedés fogadta a debreceni kezdeményezést, hiszen magyar fogalmak szerint az Alföld nem alkalmas nyaralásra. A szívós munka rövidesen igazolta, hogy ez a felfogás téves volt. Az idegent, ha Magyarországra gondol, a Hortobágy délibábja csábítja leginkább s ha sikerül a jellegzetes magyar táj közelében a nyaralás egyéb föltételeit megteremteni, a cél el van érve. A debreceni egyetemi telep friss és nagy erdeje, a később megnyíló pompás strandfürdő és a város ma már jellegzetesnek tekintett, nagyszabású kertesítése és virágosítása olyan nyaralási keretet teremt, amelyet a most már sokszázra tehető idegen vendégek véleménye szerint nem lehet megúnni és nem lehet elfelejteni.

*

A magyarság általános vonzóerején s a magyar táj külföldi jóhírén kívül még mindig szükség volt egy olyan „attrakcióra", amely a debreceni kísérlet sikerét biztosítani segítsen. Az új intézményt úgy kellett megtervezni, hogy a magyar *vendégszeretet* modern formában, a mai körülményekhez képest százszázalékos hatóerővel kapcsolódjék bele. S nemcsak anyagiakkal. (Ezen a téren is csak dícsérni lehet Debrecen városát és a magyar állam minden érdekelt szervét, amelyek a magyar vendégszeretetnek a Nyári Egyetemben való kiteljesedését oly gyors megértéssel s nagy áldozatkészséggel tették lehetővé.) Hanem abban az értelemben is, hogy a Nyári Egyetemen keresztül át kellett sugároztatni az idegen vendégre, az ösztöndíjasra éppúgy, mint a fizetőre, a vendéglátó, a kultúrát élő és kultúrát közvetítő magyar minden megértését, tapintatát és melegségét. A Nyári Egyetem presztizsének egyik legfőbb alkotója az a vélemény, hogy ott nagyon jól érzi magát az ember, mert ott leomlanak az ellentétek, ott mindenki tagja egy nagy *család*nak. Amikor 1927-ben az első 25 hallgató megjelent, hogy maga is résztvegyen a kísérletben, ez a családias szellem magától értetődő volt. De a Nyári Egyetem szerencséje, hogy tíz év alatt, nagytömegű hallgatóval is meg tudta tartani ugyanezt a kapcsolatot s hogy a család nagyobb lett, de nem vált tömeggé.

A helyes tradíció megteremtésének érdeme kétségkívül a két első évfolyam vezetőjéé, Milleker Rezsőé, aki a maga szellemét és kedélyét ültette el az akkor még nagyon sovány talajba. Ő volt, aki a három alapító közül először vállalkozott a kísérlet megindítására.

A debreceni egyetem tanácsa 1927 június 9-én tartott XVII. rendes ülésében 2024. etsz. a. foglalkozott a bölcsészeti kar előterjesztésével s a tanfolyam megrendezését a bölcsészettudományi karra bízta. Később a rendezőbizottság a testvérkarok egy-egy tagjával bővült. A bizottság elnöke a mindenkori bölcsészetkari dékán, tagjai pedig: *Kállay* Kálmán (hittudományi kar), *Teghze* Gyula (jog- és államtudományi kar), *Bodnár* János (orvostudományi kar), *Milleker* Rezső, *Tankó* Béla és *Hankiss* János (bölcsészettudományi kar).

Dr. *Magoss* György, Debrecen egyik legnagyobb polgármestere, megértette a kísérlet jelentőségét és a város 5000 P-t szavazott meg az új intézmény céljaira. Ebben az évben még

ez volt az egyetlen szubvenció, amelyre a tanfolyam támaszkodhatott. Később, a kísérlet egyre nyilvánvalóbb sikerének következtében a támogatások mérve és megoszlása állandóan változott, de kétségtelen, hogy az első nehéz időkön Debrecen városának megértése és áldozatkészsége segítette át az új intézményt.

Vásáry István, *Vargha* Elemér és *Kölcsey* Sándor méltó folytatói voltak ennek a hagyománynak és Debrecen egész közönsége nagyban hozzájárul ahhoz, hogy külföldi vendégeink otthon érezzék itt magukat.

Debrecen város példáját csakhamar a minisztériumok is követik, amikor meggyőződnek az intézmény jelentőségéről és életképességéről. *Gróf Klebelsberg* Kunó, majd *Hóman* Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter urak mindig jóindulatukkal tüntették ki a Nyári Egyetemet. Az intézmény fejlődésében mellettük oroszlánrész illeti meg *Szily* Kálmán államtitkár urat, a Nyári Egyetem melegszívű s ötletekben mindig oly gazdag pártfogóját. Külön-külön köszönetet érdemelnek: *Pataky* Tibor min. eln. osztályfőnök, *Villani* Lajos báró, követségi tanácsos, *Fülei-Szántó* Endre miniszteri tanácsos, *Baranyai* Zoltán követségi tanácsos, *Bogsch* Aladár MÁV igazgató, *Eyssen* Tibor min. o. tanácsos, vitéz *Nagy* Iván miniszteri titkár urak s sokan mások.

Külön története van a „Nyári Egyetem" elnevezésnek, amely a debreceni tanfolyamnak nem hivatalos címe, hanem az a rövidebb cím, amelyre a propagandában szükség van. Később ez a rövidítés tulajdonnévből fogalomjelző kifejezéssé vált s nemcsak a Nyári Egyetem mintájára alakult esztergomi Katholikus Nyári Egyetem és Keszthelyi Nyári Egyetem vették át címükbe, de a Nyári Egyetem hallgatói révén külföldre is elszármazott s azóta már találkoztunk a „Sommeruniversität" és az „Università Estiva" fordításokkal is.

*

Az alapítás idején a tavaszi évad annyira előhaladt, hogy nagyobbszabású propagandára nem volt idő. Az alapítók egyébként is belátták, hogy a külföldi hallgatókat egyelőre ingyenhelyekkel kell idevonzani s csak később lehet szó arról, hogy fizető hallgatók jöjjenek Debrecenbe. Az ösztöndíjasok (pontosabban: ingyen lakást és ellátást élvezők) arányszáma évről-évre csökkent. Az ösztöndíjak száma ma arányban van az illető nemzethez tartozók számával, a csoportok tagjainak számával s csak azoknál a nemzeti csoportoknál ér el viszonylag magas százalékszámot, ahol a propaganda még gyermekcipőkben jár. Az első években elkerülhetetlenül sok volt a kezdetlegesség, a patriarchális elem a részletekben. Az egyetem még nem volt kész és így előbb a Nyári Egyetem iránt mindig oly nagy megértést mutató MANSz történeti emlékű nagytermében (Révész-tér 1., ez volt 1849-ben a főrendiház ülésterme), a Kereskedő Társulat Mirkovszky-freskókkal díszített szép dísztermében, ill. a Fűvészkert-utcai elemi iskolában tartották az előadásokat. Az előadók száma is csekélyebb volt s nagy külföldi csoportok hiányában nem lehetett külön teljes német, teljes francia stb. ciklusokra berendezkedni, és így igen sok volt a *tolmácsolt* előadás. E sorok írója is emlékszik, hogy 1928-ban egy jogi tárgyú előadást kellett tolmácsolnia egyszerre németül és franciául... A most oly közkedveltségnek örvendő nagyerdei internátus akkor még nem állt rendelkezésre és a hallgatók éveken át a városi lakásokban és a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége internátusában voltak elhelyezve. És mégis, az első ciklusok hallgatói olyan szeretettel ragaszkodnak ma is a Nyári Egyetemhez, hogy el kell hinnünk: mindezek a nehézségek inkább a kulisszák mögött álló rendezők számára voltak azok, maga a hallgatóság már akkor is meg volt elégedve a kísérlet sikerével, s ismeretekkel és emlékekkel megrakodva hagyta el Debrecent, gyakran nem végleg, hanem azért, hogy évek mulva újra visszakívánkozzék. A fa lassan fejlődött, de azért évről-évre határozottan terebélyesedett. A gyermekbetegségek száma kevesbedett s az alapítók és a mellettük annyi önfeláldozással

dolgozó rendezőbizottság, élén a bölcsészetkari dékánokkal, egyre kevesebb kivetnivalót találtak a szervezetben.

Már az egyetemre költözés előtt is kifogástalan környezetre lelt a Nyári Egyetem, amikor 1931-ben a Déri Múzeum hűvös és harmónikus termét foglalhatta el. A tulajdonos város és Ecsedi István, a múzeum igazgatója, minden módon elősegítették a Nyári Egyetem előadásainak sikerét. Ebben az ötödik évben érte el a tanfolyam azokat a külső kereteket, amelyekre belső értékének szüksége volt. Két évet töltött a Nyári Egyetem a Déri Múzeumban. 1933 a nagyerdei egyetemi központi épületbe költözés éve. Fölösleges fejtegetni, mit jelent ez a nagyszabású, modern lehetőségekben szinte páratlanul gazdag palota minden intézménynek, amelynek színterévé válik. A Nyári Egyetem belső tekintélye az első évtől kezdve kétségtelen. Most már kifelé is megmutathatja gazdagságát és nagyságát. S csakugyan: nem véletlen, hogy ettől az évtől kezdve szaporodnak az előadások, fejlődhetik ki az előadási nyelvek szerinti szétágazódás (minél teljesebb kurzusok a főbb nyelvek mindegyikén), ível határozottan fölfelé a hallgatók számának szépen emelkedő görbéje. Az egyetem északi fekvésű termei csakhamar kicsinyekké válnak a hallgatóság tömegei számára, úgyhogy a jubiláris évre elengedhetetlen lesz az „auditorium maximum" provizórikus elkészítése s berendezése. Ez az áldozat a kultuszkormány jubiláris ajándéka a Nyári Egyetemnek, s magának a Tisza István Tudományegyetemnek is, amely évek óta hiányát érezte egy nagyobb s vetítésre is alkalmas előadóteremnek.

*

Az előadások elhelyezése mellett nagy gondokat okozott a hallgatóság elhelyezése. Az első években az akkor rendelkezésre álló internátusok, különösen a MANSz Horthy Miklósné Leányinternátusa szolgálta ezt a célt. De a hallgatóság növekedésével, majd később a Nyári Egyetemnek a Nagyerdőre költözésével szükségessé vált az egyetemi internátusok igénybevétele, ami a Diákjóléti Bizottság és a kultuszminisztérium segítségével sikerült is. Különösen a Tisza István Internátus örvend a Nyári Egyetem külföldi hallgatósága előtt nagy népszerűségnek erdei fekvése és modern fölszerelése révén. Mindkét intézmény igazgatói, dr. Ambrus Ilona és dr. Kölönte Géza igen nagy érdemeket szereztek a Nyári Egyetem céljainak előmozdítása körül. Feladatuk igen nehéz volt, nemcsak azért, mert szünidejüket áldozták fel, hanem azért is, mert az idegen hallgatók gondozása igen sok türelmet, leleményességet és tapintatot követelt. 1934-től kezdve nagyobb mértékben be kellett kapcsolni az internátusokon kívül a városi, különösen nagyerdei bútorozott szobákat is. Itt megint nagy próba várt Debrecenre, hiszen az volt a híre, hogy lakásviszonyai nem a legkedvezőbbek. A Nyári Egyetem hallgatóinak elhelyezését szervezve, a Nyári Egyetem titkársága meggyőződött ennek az előítéletnek teljes tarthatatlanságáról. Kétségtelenül akad e téren is tennivaló: a villalakások és jobb városi házak nyilvántartásának kiegészítése, a bútorozott szobák kiadásának divatbahozása s annak a szükségletnek felismerése és felismertetése, hogy Debrecennek föltétlenül szüksége van egy második, nagyerdei elhelyezésű szállodára. A hallgatók elhelyezését alapos helyszíni szemlék előzték meg. Sokat köszönhet a Nyári Egyetem ezen a téren is, mint általában, az újjászervezett debreceni idegenforgalmi hivatalnak, első sorban Milleker Rezső professzornak és munkatársának, Grassl Herbertnek.

A NYÁRI EGYETEM HALLGATÓINAK LÉTSZÁMA.

Év	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	Összesen
Hallgatók száma	25	170	151	172	187	210	218	372	572	735	2812
Évi emelkedés %-ban	-	580	11,17	13,90	8,72	11,29	3,8	70,68	53,79	28,49	
Belföldi	22	145	64	141	113	122	154	221	317	428	1727
Külföldi magyar	3	19	33	12	12	14	28	37	72	68	298
Idegen		6	54	19	62	74	36	114	183	239	787
Olasz			26	5	51	55	20	30	23	48	258
Német		1	8	5	2	9	7	47	58	52	189
Lengyel		1	8	3	6		4	13	32	58	125
Holland								1	22	13	36
Francia								5	7	13	25
Bulgár		2	3	2		1	1		2	14	25
Finn			8	1	2	2		1	7	3	24
Észt		2	1	3	1	3	2	2	3	3	30
Belga								4	10	4	18
Osztrák						1		5	3	9	18
Svéd						2	2	2	1	6	13
Kínai									6		6
Angol								1	2	2	5
U.S.A.								1	2	1	4
Cs.-szlov.								1		2	3
Török									1	2	3
Kanadai										3	3
Jávai									2	1	3
Svájci										3	3
Orosz									1	1	2
Norvég								1			1
Spanyol						1					1
Hindu									1		1
Lett										1	1

1933-tól kezdve egyre nagyobb mértékben veszik igénybe tehetősebb külföldi hallgatók a debreceni nagy szállodákat is.

A hallgatóság elhelyezésével kapcsolatos a még kellően ki nem fejlődött diákcsere-intézmény. 1936-ban pl. törökök tettek ajánlatot a Nyári Egyetemnek, hogy diákcsere útján tegye, számukra lehetővé előadásainak hallgatását. A cserediák valamikor nagyon el volt terjedve Debrecenben, különösen a Felvidék felé. Ma is vannak szórványos diákcserék, ezek azonban inkább a határokon túlra irányulnak. Kétségtelen, hogy a Nyári Egyetem fejlődésének itt nyílik majd a legtermészetesebb új útja. Óriási tömegek nyerhetnének így elhelyezést s a haszon kettős volna: idegenek ismerhetnék meg Magyarországot s a magyar családot, viszont ugyanakkor magyarok gyüjthetnének külföldön fölmérhetetlen értékű tapasztalatokat. A Nyári Egyetem vezetősége az új decenniumot a diákcsere propagálásának megindításával óhajtja megkezdeni, s megkeresi azokat a módokat, amelyeknek segítségével legkönnyebb lesz leküzdeni a csere fő akadályát: azt, hogy a magyar családok húzódoznak az idegen vendégtől, akivel beszélni alig tudnak, s féltik fiaikat és leányaikat az idegenbe küldéstől.

*

A hallgatók *ellátása* is csak lassanként jutott el arra a szinte páratlanul magas fokra, amelyen ma áll. Különböző éttermekkel való kísérletezés után a hallgatók számának nagy szaporodása

lukratívabbá tette a legnagyobb vendéglők számára is az ellátás vállalását. 1933-ban az „Angol Királynő” vendéglővel kötött megállapodás bevezeti az ebéd- és vacsorajegyek rendszerét. A hallgató étkezési jegyfüzetet kap, amelynek minden szelvénye egy ebédre vagy egy vacsorára jogosít. A jegyszelvény átadása a borravalótól is mentesíti a hallgatót, mert a szelvény megváltási árában a kiszolgálás díja is bennfoglaltatik. 1935-ben az „Arany Bika Rt.” is belekapcsolódott ebbe az akcióba a maga két vendéglőjével (Arany Bika és Vigadó) s ezzel a Nyári Egyetem hallgatói abba a rendkívül kellemes és kényelmes helyzetbe kerültek hogy bonjaikkal Debrecen legelső vendéglőiben étkezhettek, meleg napokon a nagyerdei Vigadóban, egyébként a városban, amint óhajtották.

Mindezek szerint a Nyári Egyetem külföldi hallgatója aránylag nagyon olcsó szelvényével kitűnő ebédeket és vacsorákat kap s ha nem akarja, nem szükséges érintkeznie a kiszolgáló személyzettel, amely egyébként épen ezekben a nagy vendéglőkben rendszerint idegen nyelveket is beszél. Az étrend úgy van megállapítva, hogy a vendégnek 3–4-féle étel között van választása s kivételes esetekben diétás kosztot is kaphat a szelvények ellenében.

1935-től kezdve a jegyszelvényekkel fizetnek a Nyári Egyetem hallgatói a kirándulásokon és a „Pesti Hét” tartama alatt is. Ennek nagy adminisztratív előnyei nyilvánvalók.

A reggelit a hallgatók lakóhelyükön kapják; ára a lakásdíjba van beleértve, minőségét a titkárság szabályozza.

A Nyári Egyetem hallgatói kedvezményes villamosbérletet és strandfürdőjegyet válthatnak. Szórakoztatásukról az első időben sokszor kellett gondoskodni. Amióta nagy nemzeti csoportok lepték el a Nyári Egyetemet, a társas élet önmagától szerveződik s az igazgatóság az egyes nemzeti csoportoknak engedheti át azt a munkát, amely nem vághat szorosabban az ő hatáskörébe. A kirándulásokon kívül ismerkedési és búcsúestély rendezésével szolgálja a hallgatóság szórakoztatásának ügyét. Az utóbbit azonban évek óta a MANSz, és legutóbb a város mint vendéglátó gazda vette át tőle. A jubiláris év történeti táncbemutatóját is a MANSz rendezte Bacsó Jenőné elnöknő buzgó és szakértő irányítása mellett. Kívüle különösen Ollinger Béláné és néhai Fráter Pálné nevét emlegetik hálával a Nyári Egyetem hallgatói és rendezői. A Nyári Egyetem szorosabban vett idegenforgalmi és művészi programmjának kialakításában döntő és igen áldásos szerepet vállalt a Tormay Géza titkos tanácsos államtitkár és Bogsch Aladár vezetése alatt kitűnően működő Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal is.

A szokásos magyar hangverseny a tanulmányi programm szerves része, rendszerint idegennyelvű magyarázó előadással.

A „Pesti Hét” alkalmával a kultuszminiszter úr szokta banketten vendégül látni a Nyári Egyetem hallgatóságát.

A nemzeti csoportok évről-évre fejlődő autonómiájából következik, hogy szívesen rendeznek más nemzetiségű kollégáik számára nemzeti estéket. 1935-ben kiemelkedett a német és a lengyel estély; 1936-ban az újabb csoportok közül főkép a bulgár volt nagyon aktív: az egyetemen bulgár előadást, az egyik vendéglőben bulgár estélyt rendezett. Egy lengyel tanárnő viszont a legkülönbözőbb pedagógusok meghívásával pedagógus-estélyt rendezett, amelynek tárgya: a nevelés célja a különböző országokban. Az estély nagyon tanulságos volt. A Nyári Egyetem vezetősége résztvesz ezeken az önálló kezdeményezésű és így fokozottan értékes összejöveteleken, de nem folyik bele programmjukba, mert az a meggyőződése, hogy a Nyári Egyetem azért vált kedvelt nemzetközi fórummá, mert mindig előmozdította a különböző nemzetek fiatalságának egymás megismerését célzó, önálló törekvéseit. Nem hagyományosan magyar feladat-e szolgálni a kultúrák kiegyenlítődését, eklektikus kiforrását?

*

Debrecen fekvése különösen kedvező a jellegzetes magyar tájak és városok megtekintésének. A hortobágyi kirándulás (1936-ban már két csoportban, két-két különböző napon kellett megrendezni) mellett nagyon kedvelt az a kétnapos autobusztúra, amely két csoportban Tokaj, Lillafüred, Eger és Mezőkövesd érintésével magyar kultúrát és magyar multat, magyar bort és magyar színt, Alföldet és hegyvidéket fűz össze reprezentatív programmjába. A debreceni Nyári Egyetem hallgatói számára a minisztérium és Budapest székesfőváros által 1933 óta rendezett „Pesti Hét" pedig éppen a Szent-István hetében csúcspontjára lendülő fővárosi élet kellős közepébe juttatja hallgatóinkat. A „Pesti Hét"-hez csatlakozik vagy a hét valamely napját veszi igénybe egy rövidebb-hosszabb balatoni, ill. esztergomi kirándulás. 1935 óta a szegedi szabadtéri játékokra is küld ki a titkárság egy kirándulórajt. Így a Nyári Egyetem nemcsak szellemi tekintetben egyetemesen magyar, hanem földrajzi tájékozódásában is; s azt az értéket, amelyet idegenforgalmi szempontból jelent, nem korlátozza féltékenyen Debrecenre, hanem juttat belőle minden magyar vidéknek. Itt kell megemlítenünk, hogy egyes nemzeti csoportjaink más városokat is fölkerestek, így az olaszok Sopronban találtak többízben lelkes fogadtatásra; egyes években Nyíregyházát és környékét látogatták meg hallgatóink. A kirándulások megrendezésében az egri, szegedi és tokaji hatóságok és idegenforgalmi hivatalok segítették elő munkánkat kitűnő apparátusukkal.

A *Pesti Hét* ma már elválaszthatatlan tartozéka a Nyári Egyetem programmjának. Azt, amit hallgatóink a magyar történelemről, művészetről, népművészetről stb. tanulnak, az ország fővárosában látottak koronázzák be. Míg a magyarság megismerésének, az intenzív ismeretszerzésnek a vidéki egyetemi város sokkal inkább megfelel Budapestnél, kétségtelen az is, hogy erre a budapesti hétre múlhatatlan szükség van, ha a magyar teljesítmények maximumait is be akarjuk mutatni a magyarság iránt érdeklődő külföldieknek. A „Pesti Hét"-nek három év alatt kialakult programmjában tanulmányi kiegészítések (előadások a József nádor egyetemen a magyar műszaki tudományokról, múzeumok meglátogatása, „Gyöngyösbokréta" stb.) és a város szépségeinek megtekintése (autobuszkörséta, kirándulás a Jánoshegyre, sétahajózás a Dunán stb.) szerepelnek. Hagyományos a Margit-szigeten rendezett kultuszminiszteri búcsúvacsora, amelyen a Nyári Egyetemen vendégül látott nemzetek egy-egy képviselője üdvözli a minisztériumot és a Nyári Egyetemet – igen sokszor magyar nyelven. A „Pesti Hét" sikeréért a minisztérium mellett a székesfővárost s annak kitűnő idegenforgalmi hivatalát – élén Zilahy Dezsővel – illeti hála és elismerés.

Hálával említjük meg dr. Gombocz Zoltán, dr. Szabó Miklós, dr. Bobula Ida, dr. Thomasz Jenő és dr. Mátéka Béla nevét is.

A „Pesti Hét"-en való részvétel nem kötelező minden hallgatónkra. De mivel a külföldiek igen nagy többsége amúgyis Budapesten keresztül kell, hogy hazautazzék, csaknem minden külföldi csoport fölkerekedik augusztus 18-án, hogy a rendelkezésre bocsátott internátusokban (Eötvös-Kollégium, Sarolta-Leányotthon, Horthy-Kollégium, Szent Gellért-Kollégium, MEKDSz stb. ; – egyes csoportok, pl. az olaszok, szállodában) elhelyezkedve kezdjék meg a hét napra terjedő gazdag programmot. Az étkezés a debreceni szelvényekkel rendszerint az Erzsébet-téri tejcsarnokban történt.

*

A külső kereteken belül helyezkedik el a Nyári Egyetem *programmja* amelynek kialakítása nem kevésbbé különleges és bonyolult feladat. Említettük, hogy a kezdet kezdetén magyar, vagy egy-egy szabadon választott idegen nyelven tartott, s természetesen csekélyebb számú előadás kerülhetett sorra. A tolmácsolás túltengett s zavarta az előadási programm élvezetét. A fejlődés iránya az volt, hogy az idegen nyelven tartott előadások száma szaporodjék s hogy lehetőleg minden kongresszusi nyelven megkaphassák hallgatóink a Magyarországra vonatkozó ismeretek leglényegesebb elemeit. Erre azért volt szükség, mert kiderült, hogy nagyon

kevesen tudnak egy nyelvnél többet, s ugyanazon nemzet fiainak nemzetközi segédnyelve sem mindig ugyanaz a nyelv (a lengyeleknél német és francia, a bulgároknál francia, német és angol). Ez természetesen kettős, hármas előadásokra (ugyanazon tárgyú előadásoknak németül és franciául, valamint angolul és olaszul való megtartására) vezetett. Bármennyire zsúfolttá teszi is ez az eljárás a Nyári Egyetem programmját, kikerülhetetlen, szükséges rossznak bizonyul mindaddig, amíg – rózsaszínű jövőben – be nem vezethetjük a Nemzetek Szövetségében dívó rendszert, amely szerint a hallgató egy gombnyomásra az éppen elhangzó beszéd fordítását azon a nyelven kapja, amelyen akarja... Különösen az utolsó két esztendőben sikerült programmunkat úgy kiépíteni, hogy a négy legfontosabb nyugati nyelven egyre teljesebb rendszerben adhattuk a hungarológia elemeit, anélkül, hogy pontosan ugyanannak az előadásnak különböző nyelvű variánsait adtuk volna. Ez azért sem lett volna kívánatos, mert az előadásokat a Nyári Egyetem szoros és nemes értelemben vett nemzetköziségénél fogva nemcsak egy nyelvhez vagy segédnyelvhez ragaszkodók hallgatják, hanem a hallgatóság szélesebb rétegei (németek hallgatnak angol, olasz stb. előadásokat s í. t.). Ha hozzávesszük ehhez a magyarnyelvű előadásokat, amelyeket csonkaországi és külföldi magyarok tömegei hallgatnak, a legóvatosabb gazdálkodás mellett is 100, sőt 140 (1936) fölé szökkent az előadások száma.

De még így is áldozatokat kell hozni a hallgatók szabad idejének kíméléséért, mert ez a minimális óraszám kizárja az oly kívánatos hosszabb (legalább 4–6 órás) ciklusok rendszeresítését és nagyon megnehezíti a Nyári Egyetem rendezőbizottsága azon határozatának végrehajtását, hogy a programm évről-évre más és más problémakört tűzzön ki maga elé. Az elsőnek anyagi és időbeli akadályai vannak, a másodiknak az, hogy a Nyári Egyetem kénytelen első bevezetésre váró, vagy vizsgálatra készülő hallgatói kedvéért bizonyos témaköröket minden évben újra programmjába venni. Az elkövetkező évek ezeknek a természetes akadályoknak leküzdéséhez is közelebb segítik majd a Nyári Egyetemet. 1935-ben vitéz dr. Nagy Iván min. titkár úrnak, a kultuszminiszter úr képviselőjének javaslatára tervbe vettük a Magyarországra vonatkozó ismeretek rövid foglalatának vizsgai tananyagul való kiadását. E terv végrehajtása 1936-ban megkezdődött és most öt füzet (a magyar irodalom vázlata, a magyar néprajz foglalata, rövid magyar művészettörténet, a magyar nyelv rendszere) és egy provizórikus füzet (magyar földrajz), valamint Balanyi György történelme áll hallgatóink rendelkezésére. 1937-ben kívánatos lenne a megjelent s bevált füzeteknek a többi nyelveken való kiadását s a hiányzó magyar történelem, magyar földrajz, magyar zenetörténet, magyar alkotmány- és magyar tudománytörténet megiratását és kiadását végrehajtani. Ez mentesítené a Nyári Egyetemet az ismétlődő ciklusoknak minden fontosabb nyelven való előadatásától s talán – mindenesetre évek gondos kísérletezése után – lehetővé tenné, hogy egy nagy magyarnyelvű ciklus mellett egyetlen, négy-öt idegen nyelven tartandó, vegyes idegen ciklust iktathasson programmjába.

A Nyári Egyetem előadásainak kitűzésénél három közönséget kell magunk elé képzelnünk: *a)* a magyarokat, akiknek magyar nyelven a magyar kultúra és tudomány újabb fejlődéséhez kell megbízható tudományos kalauzolást adnunk; *b)* a külföldi magyarokat és magyarul tudó idegeneket, akiket Magyarország sorsának alakulása, a magyar jelleg kidomborodása érdekel; *c)* idegeneket, akik valamely nyugati nyelven minél többet akarnak hallani Magyarországról és a magyarságról, mint „Dunai Európa” problematikájának kulcsáról. Ez a háromféle közönség azonban lépten-nyomon összeömlik (a magyarok közül nagyon sokan jönnek ide azért, hogy nemzetközi kapcsolatokat keressenek, egy darab „külföldet” magyar talajon, s ezek természetesen buzgón látogatják az idegennyelvű előadásokat is s í. t.) s ezzel még bonyolultabbá teszi a programm és az órarend összeállítását.

Az előadások tömegét szaporítják még a *nyelvleckék.* A föntebbiek után fölösleges magyarázni, mennyire lényeges kiegészítései ezek a tulajdonképpeni előadási programmnak.

Itt csak a – most már *négy* csoportban folyó – magyar nyelvi leckékről essék néhány szó. Mivel a külföldiek közül aránylag nagyon sokan magyarul is akarnak tanulni s mivel másrészt Magyarország megismerésében nagy könnyebbség a nyelv elemeinek ismerete, német, olasz, francia segédnyelven is kell magyar nyelvleckét tartanunk; ezekhez járul a segédnyelv nélkül folyó, haladók (pl. vizsgázni óhajtók) számára rendezett negyedik csoport. A Nyári Egyetem a rendelkezésre álló igen csekély idő (egy-egy csoportban legfeljebb 12 óra) tökéletes kihasználásával váratlanul szép eredményeket ért el ezen a téren is. Különösen bevált dr. Wallisch Oszkár egyetemi lektor módszere, amely a teljesen kezdőket ismert dallamú magyar nóták szövegéből kiindulva tanítja meg a magyar nyelv elemeire. A jubiláris tanfolyamra ezeket a szövegeket sokszorosítva kézbe is adja a Nyári Egyetem s tárgyalások folynak egyes kiadócégekkel is a módszer kiépítésére és kiadására. Részben e magyar nyelvleckék sikere az a nem ritka jelenség is, hogy magyar nyelvű előadásokon számos külföldi hallgató vesz részt.

Szemináriumi jellegű megbeszéléseket minden olyan előadás után tartunk, amelyeknél ezt a hallgatóság óhajtja. Általában előadóink debreceni tartózkodásuk alatt sokat és szívesen foglalkoztak a témájuk iránt érdeklődő hallgatókkal, előmozdítván ezzel azt a „peripatetikus" légkört, amelyre az eszményi nyári tanfolyamnak törekednie kellene.

Talán szükségtelen is mondanunk, hogy a demonstráció s különösen a vetítés igen nagy szerepet játszik a Nyári Egyetem programmjában. Példaképpen kiemeljük a szemklinika optikai bemutatásait, a népművészeti és népzenei, a viselettörténeti bemutatásokat, a „Csongor és Tünde" németnyelvű előadását a bécsi rádió szelenofon-szalagjairól a RAWAG szívességéből stb.

A lassan épülő, de gyönyörű elhelyezésű szabadtéri színpad talán nemsokára lehetővé teszi a Nyári Egyetem és egyetemünk lelkes barátjának, dr. Németh Antalnak a legszebb magyar remekművek idegennyelvű előadását is, ami nemcsak Debrecen város vonzóerejét fokozná, hanem a Nyári Egyetem programmját is gazdagítaná.

Nem zárhatjuk le az előadási programm ismertetését anélkül, hogy rá ne mutassunk az előadók felbecsülhetetlen szolgálatára a Nyári Egyetem gondolatának diadalravitelében. A legnevesebb magyar tudósok és közéleti férfiak kivétel nélkül szívesen engedtek meghívásunknak, s olyan önfeláldozással s oly ragyogó tehetséggel segítettek, hogy a jubileum érdemének igen nagy részét őrájuk kell hárítanunk. Az öt magyar egyetem, a főiskolák és tudományos intézetek nagyságai mellett szóhoz juttattuk a tudósgárda fiatal ígéreteit is s úgyszólván sohasem csalatkoztunk bennük. Reméljük, ők is szeretettel gondolnak a Nyári Egyetemre.

1. *Külföldi barátaink közül előadást tartottak:* Franz *Altheim* (Halle), Karl *Bouda* (Berlin), Don Carlo dei Duchi *Caffarelli* (Roma), Raoul *Charmet* (Paris), Duilio *Coccoli* (Napoli), Jan *Dabrowski* (Kraków), J. *De Carolis* (Roma), Pierre-Octave *Ferroud* (Paris), Hans *Freyer* (Leipzig), Alberto *Gianola* (Bologna), Silvino *Gigante* (Fiume), Rudolf *Hartmann* (Leipzig), Jan *Hidy* (Poznań), Horst *Höhne* (Halle), Hans *Jobst* (München), Werner *Kalisch* (Halle), Wilhelm *Koppers* (Wien), Väinö *Lassila* (Helsinki), Giuseppe *Macherione* (Trieste), Joseph *Menge* (Niagara-Falls, U. S. A.), Rodolfo *Mosca* (Milano), Władysław *Pietrzykowski* (Warszawa), Emile *Pillias* (Paris), Georges *Roux* (Paris), Luigi *Salvini* (Napoli), Emile *Schneider* (Paris), Walter *Schurig* (Leipzig), Giovanni *Terranova* (Roma), Franco *Vellani-Dionisi* (Roma), Conte Guido *Visconti di Modrone* (Roma), Bernhard *Weissenbom* (Halle).

II. *Magyar előadóink: Asztalos* Miklós (Budapest), *Baranyai* Zoltán (Budapest), *Bartha* Károly, *Bárczi* Géza (Budapest), *Berényi* Dénes, *Bingert* János (Budapest), *Boda* István (Budapest), *Bókay* Zoltán, *Buza* Gábor, *Csaykovits* Nelly, *Csekey* István (Szeged), *Csermák* Anna Réka (Budapest), *Csikay* Pál (Budapest), *Dávid* Lajos, *Ecsedi* István, *Eisler* Mihály, *Erdész* Mihály, *Eyssen* Tibor (Budapest), *Eyssen* Tiborné (Budapest), *Farkas* Gyula (Berlin),

Fekete József (Budapest), *Flachbart* Ernő (Budapest), *Füredy* Gusztáv, *Galánffy* Lajos, *Gáldi* László (Budapest), *Gömöry-Laiml* László (Budapest), *Greguss* Pál, *Haász* Aladár (Budapest), *Hadházy* Dezső, *Halasy-Nagy* József (Pécs), *Hankiss* János, *Hankó* Béla, *Hekler* Antal (Budapest), *Héger* Flóris, *Hoffer* András, *Honti* János (Budapest), *Hoór-Tempis* Erzsébet, *Höchtl* Margit, *Ihrig* Károly (Budapest), *Imre* Sándor (Budapest), *Jeszenszky* Sándor (Budapest), *Juhász* Géza, *Kastner* Jenő (Pécs), *Kerényi* Károly (Budapest), *Kertész* Dániel, *R. Kiss* István, *Kornis* Gyula (Budapest), *Koszó* János (Budapest), *Kovács* Máté, *Kováts* Andor, *Kőrösy* Henrik (Budapest), *Kreiker* Aladár, *Kulcsár* István, *Kundt* Ernő, *Lajtha* László (Budapest), *Lambrecht* Kálmán, *Laurentzy* Vilmos (Budapest), *Lábán* Antal (Bécs), *Matolcsy* Mátyás (Budapest), *Márffy* Oszkár (Milano), *Márton* Béla, *Medveczky* Károly, *Mendöl* Tibor, *Miklós* Elemér (Budapest), *Milleker* Rezső, *Miskolczy* Gyula (Róma), *Mitrovics* Gyula, *Molnár* Benjámin (Sárospatak), *Molnár Imre* (Budapest), *Molnos-Müller* Lipót (Párizs), *Nagy* Iván (Budapest), *Nagy* József, *Németh* Antal (Budapest), *Nizsalovszky* Endre, *Nyireő* István, *Oláh* Gábor, *Palotay* Gertrud (Budapest), *Pap* Károly, *Páricsy* Pál, *Péter* András (Budapest), *Péterffy* László, *Pukánszky* Béla (Budapest), *Rass* Károly (Torda), *Rácz* Lajos, *Rásonyi* László (Ankara), *Révész* Imre, *Rosner* Károly (Budapest), Telegdi *Roth* Károly, *Rózsaffy* Dezső (Budapest), *Schwalm* Amadé (Budapest), *Serly* Béla, *Simon* István, berei *Soó* Rezső, *Sőregi* János, *Szabó* Emil, *Szádeczky-Kardoss* Tibor, *Szentmihályiné Szabó* Mária (Budapest), *Szerb* Antal (Budapest), *Szilády* Zoltán, *Szondy* György, *Szűcs* Gergely, *Tankó* Béla, ifj. *Tankó* Béla, *Tassy* Ferenc, *Thienemann* Tivadar (Pécs), *Tomori* Viola (Szeged), *Tóth* Lajos, *Tóth* László (Budapest), *Udvardy* Miklós (Budapest); *Ullein* Antal (Párizs), *Viski* Károly (Budapest), *Wallisch* Oszkár, *Went* István, *Weöres* Gyula (Helsinki), *Zambra* Alajos (Budapest), *Zih* Sándor, *Zolnai* Béla (Szeged).

III. *Magyar és idegen nyelveket tanítottak:* a) *magyar nyelvet: Kovács* Máté, *Wallisch* Oszkár; b) *idegen nyelveket: Antal* Ida, *Berzőffy* Lili, *Kovács* Máté, *Kiss* László, *Kubek* Edith, *Némedi* Lajos, *Szablinski* László, *Tassy* Ferenc, *Welsh* Tamás, *Zempléni* Vilmos.

A közvetlen jövő eddig vázolt feladatai mellé írjuk oda az előadási körök további kiterjesztését, különösen a történelem és a természettudományok irányában s általában megragadását minden olyan alkalomnak, amely új gondolatok vagy újszerű szintézisek számára biztosíthat pódiumot.

*

Részint a Nyári Egyetem felvilágosító munkájának, részint a magyar nyelvleckék sikerének jutalmául a VKMiniszter úr 15,762–1934. IV. és 17,035–1934. IV. ill. 20,178–1935. IV. sz. rendeletével *vizsgálatokat* rendszeresített a debreceni Nyári Egyetemen. Az egyik a „magyar tanulmányi bizonyítvány" megszerzését teszi lehetővé idegeneknek, akik saját anyanyelvükön tesznek írásbeli és szóbeli vizsgálatot egy bizottság előtt. Ennek tagjai a Kultuszminiszter úr által kinevezett elnökön és professzorokon kívül a miniszter képviselője. A másik ugyanezen bizottság elé utalja azokat a jelölteket, akik a „magyar nyelvmesteri oklevelet" óhajtják megszerezni. Ezeknek vizsgálata jórészt magyar nyelven folyik le. Az első vizsgálatot 1934 aug. 17-én tartotta az akkor megalakult bizottság. A VKM.-ot dr. Olay Ferenc miniszteri tanácsos úr, a IV. főosztály főnöke képviselte – méltóan, hiszen személyében ugyanazoknak a törekvéseknek kimagasló képviselője jelent meg köztünk, amelyek a Nyári Egyetem gondolatát tették érlelték. Az első vizsgálaton magyar tanulmányok végzéséről idegen nyelven Gelzer Heinrich, Juszyńska Lucyna, Kroitzsch Hans, Rumberger Erich, magyar nyelvi jártasságot igazoló vizsgálatot tett Ascarelli Wanda, Gerstenberg Emilia, Häusler Hans, Reitzenstein Wilhelm és Weingärtner Lina. 1935 aug. 17-én, amikor a VKM. képviselője a Nyári Egyetem igaz barátja, vitéz dr. Nagy Iván min. titkár úr volt, hárman tették le a magyar tanulmányi vizsgát és nyolcan a magasabbfokú vizsgát. Magyar tanulmányi vizsgát tettek: Grużewska Zofja, Grünbaum Regina, Királylehotai Lehoczky Marja. A magyar nyelvmesteri

oklevelet Ascarelli Wanda, Gründl Georg, Juszyńska Lucyna, Małachowska Janina grófnő, Runze Marianne, Tarnóczy Imre, Wróblewska Wanda és Ziriakus Günther szerezte meg.

A harmadik vizsgálaton nyelvmesteri vizsgát tettek hatan, név szerint Juurup Ada, Mannheim Siegmund, Pietrzykowski Władyslaw, Sales Christian, Szabliński Władysław és Weber Grete. Tanulmányi vizsgát tettek kilencen, névszerint Bara Eleonora, Felczak Waclaw, Höhne Horst, Jerzykowski Adam, Niwelinska Janina, Pisapia Domenico, Ptak Kazimierz, Tschavoff Olga és Sandelewski Wierosław.

Az első vizsgálat alkalmával dr. Olay Ferenc kifejezést adott annak a meghatottságnak, amely a bizottság minden tagját és a vizsgálat minden hallgatóját hatalmába kerítette, amikor tanuja lehetett a vizsgázók tudásának és sokszor egészen hibátlan magyar beszédének. Az egyik jelölt a magyar versek egész sorát idézte; egy másik, aki az írásbelin olaszra fordított magyar népdalszöveget kapott, azt a maga szavaival versben fordította le magyarra... A második vizsgálati cikluson szükségessé vált a tananyag pontosabb körülírása, mert a Nyári Egyetem előadóit nem lehetett megterhelni azzal, hogy a vizsgaanyagot évről-évre előadják s előadásaikban csupán erre az anyagra szorítkozzanak. Ezért határozta el a bizottság a fent említett tankönyvek (pontosabban: vázlatok, összefoglaló füzetek) kiadását, úgy, hogy az I. évben minden anyag csak egy idegen nyelven jelenik meg; a további években aztán elkészülnek a fordítások a többi nyelvekre is. Magyarul sokszorosított alakban áll rendelkezésre az egész anyag, ami legalább a nyelvmesteri oklevélre készülő jelölteknek elég kell, hogy legyen, hiszen ők tudnak magyarul.

A vizsgálatoknak kettős céljuk van. Egyrészt az összefoglalás komoly célját tűzik ki azok számára, akik aggódnak gyüjtött ismereteik elkallódása miatt. Másrészt kielégítik egyes ösztöndíjadó s egyéb hatóságoknak azt az óhaját, hogy a Nyári Egyetemre küldött hallgatók végzett értékes munkájuknak írásbeli bizonyítékát is szerezzék meg. (A lengyel hallgatók már második éve azzal a feltétellel kapnak otthon útlevelet, hogy vizsgát is tesznek.) Az eddigi „Látogatási bizonyítvány", amely nem volt s ma sincs vizsgálathoz kötve, csupán az előadások rendszeres látogatását igazolja. A központi épületbe költözés után egyideig jelenléti ív aláíratásával buzdítottuk a hallgatóságot az előadások egyenletes látogatására. S bár erre egyre kevésbbé volt szükség (egyes előadások, sőt újabban az egész magyarnyelvű ciklus, néha olasz, német előadások stb. közönségének egy része a folyosóra szorulva hallgatott), ma is arra törekszik a vezetőség, hogy az előadások látogatása minél hiánytalanabb legyen. Elvben minden hallgató kötelezi magát legalább napi 2 óra hallgatására. Valójában a legtöbben ennél sokkal többet hallgatnak – különösen ha figyelembe vesszük a nyelvleckéket is. A hallgatóság szorgalmasabb magva délelőtt három-négy (9–11, 8–11, 8–12) óráig tartózkodik az egyetemen s résztvesz a délutáni vagy a vacsorautáni előadásokon vagy bemutatásokon is. Ezek számára a Debrecenben töltött három hét nagy munkát s igen jelentékeny gazdagodást jelent.

*

Az *ösztöndíjasok,* akiknek abszolút száma inkább emelkedik, vagy állandó marad, relatív számuk azonban fokozatosan csökken, a választott előadási nyelven minden előadást kötelesek hallgatni és a magyar nyelvleckére is járniuk kell. Mondjuk meg: nem fordult még elő eset, hogy valakit ezeknek a kötelezettségeknek megtartására kellett volna figyelmeztetni. Az ösztöndíjasok csoportja az a legkomolyabb mag, amely serkentőleg hat az egész hallgatóságra. Az ösztöndíjak helyes elosztását föltételezve, a rájuk fordított összeg mindig kitűnő befektetésnek fog bizonyulni. Nem áll meg a szkeptikusoknak az az ellenvetése, hogy az ösztöndíjasok csak azért jönnek ide, mert itt ingyen tartják el őket. Nem szabad elfelejteni, hogy míg az egy ösztöndíjasra itt költött összeg (az ösztöndíj értéke) 50-60 P, addig neki ennek kétszeresét, sőt többszörösét kell az ideutazásra fordítania. Ő maga tehát sokkal

nagyobb áldozatot hoz a magyar tanulásért, mint mi az ő itt tartásáért, idevonzásáért. Egyébként az ösztöndíjakat kiadó hatóságok (külföldi magyar intézetek vezetői, professzorok, lektorok, a német Auslandstelle, a párizsi „Musée pédagogique" stb.) komoly garanciát nyujtanak arra, hogy az ösztöndíjas valóban megérdemli a ráfordított csekély összeget s hasznos és értékes eleme lesz a külföldi magyar kapcsolatoknak. Vegyük hozzá, hogy az ösztöndíjasnak juttatott 50-60 P-vel szemben áll az az – ennél rendesen magasabb – összeg, amelyet vásárlások, utazás, kirándulások stb. címén Magyarországon, a magyar gazdasági vérkeringésben hagy. A jubiláris évben pl. a Nyári Egyetem hallgatói már kb. 80,000 pengővel élénkítették a magyar gazdasági életet.

Az elmondottak illusztrálására álljon itt azoknak a hallgatóinknak a névsora, akik többízben (többen háromszor-ötször is) felkeresték tanfolyamunkat és nemzetünk igaz barátaivá váltak: Wanda *Ascarelli* (Roma), Gaetano *Bianchini* (Milano), Roberto *Chignoli* (Roma), Stanisław *Cholewinski* (Warszawa), Robert *Coppens* (Bruxelles), Giuseppe *Molino di Cosmo* (Catania), Karl *Druschky* (Leipzig), Karol *Frycz* (Warszawa), Zofja *Gruzewska* (Warszawa), Willy *Eygendael* (Bruxelles), Georg *Gründl* (München), Horst *Höhne* (Halle), Adam *Jerzykowski* (Poznań), Lucyna *Juszyńska* (Warszawa), Heinrich *Kalek* (Berlin), Werner *Kalisch* (Halle), Eugenja *Lehoczky de Királylehota* (Warszawa), Raoul *Lepas* (Bruxelles), Giovanni *Lucente* (Roma), Felice *Lombardo* (Trapani), Janina *Malachowska* (Warszawa), Margherita *Michelesi* (Roma), Zyta *Omascianka* (Poznań), Mihail *Popoff* (Russia), Antonio *Prestinenza* (Catania), Wilhelm *Reitzenstein* (Berlin), Władisław *Szablinski* (Warszawa), Emil *Szymanski* (Wien), Imre *Tarnóczy* (Utrecht), *LinaWeingärtner* (München), Willi *Weiss* (München), Wanda *Wróblewska* (Warszawa).

Az ösztöndíjasok száma az utolsó két esztendőben 65, illetve 62 volt.

Két volt ösztöndíjasunknak a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz intézett kérésére rendszeresítette a Nyári Egyetem vezetősége az 1936. évtől kezdve a magyar nyelvi *előtan-folyamot,* ill. tette lehetővé a nyelvmesteri vizsgálatra készülőknek, hogy július hónapban 2–4 hetet töltsenek Debrecenben kizárólag magyar nyelvkészségük fokozása végett. Az első évben erre nyolc hallgató jelentkezett.

A Nyári Egyetem külföldi propagandájában és az ösztöndíjasok helyes kiválasztásában kiváló érdemeket szereztek a Collegium Hungaricumok igazgatói s a külföldi magyar professzorok: *Lábán* Antal, *Miskolczy* Gyula, *Farkas* Gyula, *Divéky* Adorján, *Molnos-Müller* Lipót, *Leffler* Béla, *Márffy* Oszkár, *Fehér* Géza, *Korompay* Manó, *Hidy* János, *Harajda* János, *Rampel* Béla, *Rásonyi* László, *Jókay* Zoltán, *Vidos* Benedek Elemér, *Tassy* Ferenc, *Weöres* Gyula.

*

A *propagandára* aránylag kevés pénz állt a Nyári Egyetem rendelkezésére. Ezt a hiányt bőven pótolták másirányú intézkedések és főkép a magyar sajtó – különösen a helyi sajtó – és a magyar rádió nagylelkű és nem lankadó támogatása, amelyről öröm nekem ezen a helyen is tanuságot tennem s érte köszönetet mondanom. Nagyon értékesnek bizonyult – néhány külföldi szaklapban való szerény hirdetés mellett a *volt hallgatók* segítsége. Az itt járt külföldiek gyakran szerveztek a következő évben csoportot a Nyári Egyetemre s a magyar hallgatók is csaknem kivétel nélkül újabb híveket küldtek az intézménynek, amely, mint igazi család, volt hallgatóit nemcsak számontartja, de magához tartozóknak is tekinti mindvégig. A francia szünidei tanfolyamok kitűnő ismerője, Olay Ferenc tanácsára 1935-től kezdve kinyomatjuk a Nyári Egyetem barátainak névsorát, akikhez tájékozódás végett az érdeklődők bizalommal fordulhatnak. Eddig mintegy 47 városban (22 országban) vannak megbízottaink, akiket, ha csoportot akarnak alkotni, előadási és filmanyaggal is ellátunk.

*

A *számadást* dr. Barts Jenő egyetemi gondnok vezeti és előbb a rendezőbizottság, majd a vallás- és közoktatásügyi minisztérium számvevősége vizsgálja felül.

A bevételek emelkedésével együtt természetesen évről-évre emelkednek a kiadások is, de úgy, hogy mivel ezek között nagyon sok a tervszerű fejlődést és szervezést szolgáló kiadás és befektetés, valószínű, hogy 1938-tól a maradvány lényegesen nagyobbodni kezd. Megalapítása óta a Nyári Egyetem mérlege a III. év kivételével mindig erősen aktív volt. Kifejlesztette ma már elég nagy, bár még mindig nem teljesen kielégítő számú személyzetét, beszerezte írógépeit, megkezdte tankönyvei kiadását, kialakította vizsgarendszerét, csaknem tökéletesen megszövegezte és a jövő számára is előkészítette nyomtatványait s a külföldi propaganda megszervezése munkájának is túl van a nehezén. A még be nem szervezett országok a következő két esztendőben kerülnek sorra. A Nyári Egyetem további vezetésének, fejlődésének útja úgyszólván a legapróbb részletekig elő van készítve.

Ennek legfőbb biztosítéka a *titkárság* kialakulása, a munkába való bevezetése volt. Ez teljes mértékben sikerült. Kovács Máté főtitkár nemcsak organizáló tehetség, de hatéves tapasztalatai is felbecsülhetetlen értéket jelentenek a jövő Nyári Egyetemének. Helyettese, Némedi Lajos, a sajtóügyeket intéző Lengyel Imre, épúgy méltók erre a kivételesen nehéz és kényes munkát mintaszerűen ellátó válogatott csapatra, mint ahogy megérdemlik az említést s a köszönetet a régi és a mai gárda többi tagjai, főkép Tóth Endre, Kiss László, Antal Ida, Török Ilona, O. Szabó Mihály, Molnár Ferenc, Varga Ilona, P. Balogh Sándor stb. A titkárság egy része (ma a főtitkár és a titkár, valamint 2 segéderő) télen is állandóan munkában van. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr jóvoltából 1934 óta egy ú. n. ÁDOB-állást kapott a Nyári Egyetem, amelyet jelenleg Lengyel Imre okl. középiskolai tanár tölt be. Tavasszal a munkatempó fokozódik s a nyári hónapokban egész délelőttöt és egész délutánt vesz igénybe. Július 10-től augusztus végéig a ma már 16 tagú személyzet kora reggeltől késő éjjelig munkát végez. Ámbár a legpontosabb munkafelosztás és munkabeosztás uralkodik, minden munkacsoport jól tudja, hogy a Nyári Egyetem szervezetének a végsőkig rugalmasnak kell lennie, ügyei csak kivételesen sablonosak; meglepetések, váratlan elhatározások, előre kiszámíthatatlan kívánságok a hétköznap legszürkébb hivatalos óráiban is tömegesen érik. E rugalmasságnak kifejezése az amerikai tempójú munka mellett a hangulat és a tárgyalási mód nyugodt derűje, izgalmat és kapkodást kizáró, családias hangja. A titkárságnak nem szabad elfelejtenie, hogy a Nyári Egyetem szellemét elsősorban ő desztillálja az ügyesbajos dolgaival hozzáforduló hallgatóság számára.

*

A 10. esztendő küszöbén, 1936 augusztus 1-én tíz órakor az egyetem díszudvarában tartott ünnepélyen *dr. Bacsó* Jenő ny. r. tanár képviselte az egyetemi Tanácsot.[2] Üdvözlő beszéde után *dr. Szily* Kálmán államtitkár magyar, német és francia nyelvű beszédében foglalta össze a Nyári Egyetem történetét és hivatását. Ebből közöljük a következő sorokat: „*Mindenek előtt hálásan köszönöm azokat az üdvözlő szavakat, amiket a m. kir. Tisza István Tudományegyetem Tanácsa képviseletében Bacsó Jenő elnök úr hozzám intézni szíves volt. Őszinte örömömre szolgál, hogy Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Őnagyméltóságát, aki legnagyobb sajnálatára a Nyári Egyetem mai jubiláris megnyitó ünnepén személyesen nem jelenhetett meg, én képviselhetem, mert hosszú hivatali működésem alatt a Tisza István Tudományegyetem és Debrecen szabad királyi város minden kulturális működése annyira szívügyem lett, hogy különös egyéni örömnek is tekintem, ha Debrecen városában kulturális eseménnyel kapcsolatban személyi vonatkozásba is kerülhetek.*

[2] Az előző években *Révész* Imre és *Varga* Zsigmond képviselték a Rector Magnificust, magasszárnyalású megnyitó-, ill. zárószavaikkal.

Hölgyeim és Uraim! A mai ünnep valóságos kulturális esemény és pedig nemcsak debreceni, hanem országos és bizonyos tekintetben nemzetközi viszonylatban is. Hogy miért, arra könnyű a válasz.

Minden művelt nemzet állami berendezkedésében egészen különleges helyet foglal el a tudományegyetem, mert az államban nemcsupán a gazdasági, hanem a szellemi javaknak gondozása és gazdálkodása is elsőrendű feladat és az egyetem az a hagyomány megszentelte intézmény, amely szellemi javakat gyüjt, ilyeneket termel és ezeket szétosztja. Az egyetemek e hivatásukat különböző mértékben teljesítették. Hosszú századokon keresztül az egyetem a tanároknak, doktoroknak és tanulóknak zárt társasága volt; a tanárok által gyüjtött és termelt szellemi javakat csupán a kebelbeli, a beiktatott hallgatók között osztották szét. Csak a legújabb időben (a magasabb művelődés széles rétegekre való kiterjesztése korszakában) merült fel az a teljesen jogosult és szükségszerű kívánalom, hogy az a nagy szellemi tőke, mely egy tudományegyetemben össze van halmozva, az egyetem kötelékein kívül állókra nézve is fel legyen használható. Így születtek meg a szabad egyetemi és nyári egyetemi tanfolyamok.

A debreceni Tisza István Tudományegyetemnek a magyar kultúra történetében elvitathatatlan érdemet és dicsőséget jelent, hogy Magyarországon ő valósította meg elsőnek a Nyári Egyetemet tíz évvel ezelőtt, a bölcsészettudományi kar három tanárának, Hankiss Jánosnak, Milleker Rezsőnek és Tankó Bélának kezdeményezésére. Szerény volt a kezdet, szerénységében is merész, de mégis jogosult, mert tíz év multával azzá fejlődött, amit a mai megnyitó ünnepnek közönsége mindennél hatásosabban dokumentál.

Legyünk igazságosak! Ebben a fényes sikerben, a magyar nemzeti kultúrának tett nagy szolgálatban részesek a bátor és ideális kezdeményezők, részesek a Nyári Egyetemnek évenkénti lankadatlan buzgalmú megszervezői és ezek élén Hankiss János tanár úr, részes a Tisza István Tudományegyetem mindenkori tekintetes Tanácsa, amely tisztes szárnyai alá vette az új intézményt, de épp olyan mértékben részes Debrecen szabad királyi város, mégpedig két címen: adott erkölcsi és anyagi támogatást és adott egy varázserőt, a genius locit. Alig van hely hazánkban, amelyik akár magyarnak, akár külföldinek megkapóbban tárná fel a magyarság őserejét és kulturális értékét, mint éppen Debrecen. A nagy város határában a Hortobágy romantikus délibábja, az ezerév előtti reális magyar élet visszalendítése és ebben a magyar faj ősi, romlatlan erejének megmutatása, a nagy városban pedig a sok évszázadra visszanyúló nyugati keresztény kultúra és ennek betetőzése, a Tisza István Tudományegyetem.

A debreceni Nyári Egyetem megszervezése és tízéves működése a magyar nemzeti kultúra és a magyar nemzet ügyének kiváló szolgálatot tett. Ezért midőn tízéves jubileuma alkalmából Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Őnagyméltósága képviseletében és megbízásából a legmelegebben üdvözlöm, köszönetet mondok mindazoknak, akik méltán büszkék lehetnek a nagy sikerre, a gondolat magvetőinek, Hankiss János tanár úrnak, a m. kir. Tisza István Tudományegyetem Tanácsának és Debrecen sz. kir. város közönségét képviselő Kölcsey Sándor polgármester úrnak.

Éljen, fejlődjék és viruljon a debreceni Nyári Egyetem!"

A záróünnepélyen az ez alkalomra készült emlékérmet, Berán Lajos szobrászművész alkotását a Nyári Egyetem fejlesztése körül kifejtett érdemeikért a következőknek ajánlotta fel a rendezőbizottság: *dr. Hóman* Bálint, *dr. Szily* Kálmán, *dr. Milleker* Rezső, *dr. Tankó* Béla, *dr. Kölcsey* Sándor, a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége, *dr. vitéz Nagy* Iván, Don Carlo dei Duchi *Caffarelli.*

A „Pesti Hét" tartama alatt *Szily* Kálmán államtitkár úr a nemzeti csoportok képviselőinek jelenlétében adta át Hankiss Jánosnak a Kormányzó úr elismerését jelképező Signum laudist.

*

Talán túlságosan sok részletet adtunk a Nyári Egyetem multjából és jelenéből. Nem annyira hangulatokat s nem is általános irányvonalakat, mert ezeket könnyebb ismerni és elképzelni, mint a szervezeti kifejlődés keserves és tanulságos menetének részleteit. Azt szeretnők, hogy akik utánunk jönnek, síma úton járjanak, amelyen pontos jelzések mutatják a kipróbált irányt s jelzik a kikerülendő veszedelmeket. De ne higgye senki, hogy a szervezés önmagáért való dologgá válhatott egy percre is. Éppen a hétköznap tömérdek ügye-baja közt volt szükségünk mindig arra a csüggedésellenes orvosságra, hogy a Nyári Egyetem magasabb hivatásáról szentül meg legyünk győződve. S hogy a Nyári Egyetem vezetése *tudományos* problémát jelentsen vezetőinek abban a vonatkozásban is, hogy tudja és érezze: itt a tudomány fejlesztésének új *műfaja* alakul ki, mert a Nyári Egyetem közönsége nem hasonlít semmi más közönséghez (szélesebb és mégsem kevésbbé mély, hiszen tele van komoly szakemberekkel), mert a Nyári Egyetem előadóasztala nemzetközi fórum, amelynek légköre szintézisalkotásra s másfelől a magyar jelleg tisztázására, tudatosítására ösztökél és mert az előadók ebben a környezetben érzik, hogy legtitkosabb problémáikat, a kerékvágásból kizökkenő elgondolásaikat itt olyan közönségen próbálhatják ki, amely époly figyelmes, mint amilyen türelmes, s amely már megszokta a nagy kezdeményezések ritka élvezetét. Ha volna helyünk a tíz év előadásainak felsorolására, már a címek is döntően bizonyítanák, hogy ez a közönség, amelynek nem igen van párja, ihletően hat a magyar tudomány legnagyobbjaira is.

Oktalanság volna büszkélkedni azzal, hogy a magyar Janus-arcot s az általa jelképezett magyar hivatást legerősebb esszenciában ma a Nyári Egyetem adagolja, mert ez tény ugyan, de érdeme nem személyeké, hanem egy olyan széleskörű magyar munkaközösségé, amilyen nincs másutt s amely teljesen személytelenné nemesült. De oktalanság volna nem ujjongani ennél az első, szerény határkőnél azon, hogy a szervezett kereteket és együttmunkálkodást állítólag nem tűrő magyarok tíz év óta önzetlenül és csüggedés nélkül, nógatás és vezényszó nélkül siettek egy termékeny magyar gondolat segítségére.

DIX ANS DE COURS DE VACANCES

Au printemps 1927, trois professeurs de la Faculté des Lettres de Debrecen se posèrent la question si le succès des Cours de Vacances organisés en France, en Allemagne, en Suisse, en Italie et duns plusieurs autres pays de l'Europe occidentale était lié par principe et nécessairement à ce que dans ces pays-là une langue de rayonnement mondial sert d'attrait principal aux étrangers désireux de l'apprendre. En dépit de ses hautes qualités musicales et poétiques, la langue hongroise n'est pas une langue de grand rayonnement. Par contre, le paysage hongrois, l'histoire de Hongrie, la civilisation hongroise avec son cachet si original, le folklore et l'art populaire aussi bien que la littérature et la musique d'art, méritent toute confiance et les fondateurs des Cours de Vacances de Debrecen prétendirent remplacer l' attrait des leçons de langue par une initiation dans le trésor presque entièrement ignoré de la civilisation hongroise. Pour qui connaît tant soit peu l'Europe centrale, la Hongrie et le problème hongrois constituent le noyau même de cette partie de l'Europe et des problèmes, graves et intéressants à la fois, qui s'y rattachent.

La confiance des fondateurs de ces premiers Cours de Vacances d'un type nouveau ne fut pas démentie. Après des commencements bien modestes (25 étudiants en 1927), un essor rapide se prépara et, dès 1932, le bâtiment central récemment construit de l'Université peut accueillir dans son cadre imposant et harmonieux une institution pleine de vigueur et ayant définitivement trouvé la voie qui convient à sa nature. L'affluence des étudiants et autres participants étrangers encourage la Direction des Cours de Vacances de l'Université Etienne Tisza, et la Nyári Egyetem (textuellement: «Université d'Eté») réunit dans les foyers d'étudiants et dans les villas dispersées au fond de la «Grande Forêt» qui héberge aussi les bâtiments universitaires, les cliniques et de féeriques piscines thermales en pleine forêt, des centaines de participants dont le chiffre atteindra, en 1936, 735, chiffre énorme quand on se rend compte que trois des Cours de Vacances justement réputés d'un pays d'Occident n'ont pas, à eux trois, attiré 700 participants.

C'est que les Cours de Vacances ont trouvé, paraît-il, la formule heureuse de la fusion complete et organique, d'études intéressantes et de villégiature charmante et originale. Logés et nourris pour une somme forfaitaire extraordinairement raisonnable, les fidèles de ces Cours se voient, en plein été, abrités contre la chaleur par les chênes séculaires de la Grande Forêt et par l'eau de cette série de piscines qui n'est qu' à deux pas de leur résidence. Une demi-douzaine d'excursions organisées avec beaucoup de soin (un secrétaire des Cours est chargé uniquement de cette organisation) servent à montrer, dans des conditions extrémement favorable, à nos étudiants les curiosités de la Hongrie de la puszta (excursion au Hortobágy) et des montagnes (Lillafüred, Eger, Tokaj), de Budapest (pendant les fêtes nationales de la Saint-Etienne) et de Szeged (pendant les fameuses représentations en plein air), d'Esztergom, siège primatial et du lac Balaton, «la mer hongroise». Durant leur séjour à Debrecen, presque toutes leurs soirées sont occupées par des réunions amicales organisées par les divers groupes nationaux.

C'est que les Cours de Vacances de Debrecen sont devenus, avec le temps, un rendez-vous des jeunesses nationales désireuses de se connaître. L'impartialité même de la Direction et l'hospitalité universelle que la population hongroise accorde à tous ses invités, ont fait des journées d'août de Debrecen comme une Conférence prolongée des jeunesses de tous les pays (en 1936, 22 nations y furent représentées avec 300 participants environ). C'est tantôt l'un, tantôt l'autre des comités nationaux qui invitent dans un des restaurants de la ville leurs collègues des autres nations pour leur faire goûter les idées particulieres à leur nation, leur

musique, leurs chants et leurs danses, leur poésie et leurs aspirations idéales. C'est l'internationalisme dans le sens le plus pur et le moins discrédité du terme, et qui, au dire des anciens participants, n'a cessé de garder et de développer le caractère national de chacune des nations représentées. C'est que, d'un certain point de vue, la tâche des constructeurs des Cours de Debrecen fut de donner à l'Hospitalité hongroise une forme et un sens nouveaux, plus appropriés à 1'époque et plus directement profitable à tous ceux qui, de plus en plus nombreux, nous font l'honneur de venir parmi nous.

Ce caractere international des Cours continue encore de faire des progrès. En 1936, aux trois cycles presque entièrement complets en langues française, allemande et italienne, nous avons ajouté un cycle en langue anglaise et un autre en polonais. Ces séries seront complétées et définitivement organisées dès 1937.

Radio Budapest, en dillusant, pendant la Semaine de Budapest *préparée pour nos invités par la municipalité de la capitale et par le Ministère de l'instruction publique, de courtes allocutions des représentants des nations en leur langue maternelle, envoya dans les pays de l'Europe, de l'Amérique et de l'Asie un message de joie pure et de communion dans le travail.*

Terminons cette chronique sommaire de nos premieres dix années par un passage emprunté au livre charmant et magistral de M. Henry Bordeaux, de l'Académie Française, Le pays des Elisabeth, du chapitre intitulé L' Université dans un parc:

„L'université de Debrecen est en effet un enchantement. Que la Hongrie ait achevé de la construire et aménager après la guerre, quand elle était elle-même dépouillée et ruinée, cela prouve la foi qui continuait de l'animer, la confiance qu'elle gardait dans l'avenir. Elle a dépensé sans compter pour la jeunesse. Elle a réalisé ce qu'aucune nation européenne n'a réalisé à ce point, ce qu'on ne peut voir qu'en Amérique... Imaginez un parc de cent hectares oū se perdent parmi la verdure les bâtiments scolaires. Un parc aux arbres magnifiques, avec des pelouses, avec des emplacements pour les jeux, un parc oū les oiseaux s'égosillent à coeur joie, car il est défendu de les chasser et les chats ne sont pas admis, en sorte que tout ce qui chante aux environs a fini par s'y rassembler. Les rossignols, au mois de mai, sont les chefs d'orchestre. La nuit que j'ai passée là, je suis demeuré longtemps à ma fenêtre à les écouter : ils s'appelaient et se répondaient à de grandes distances ; leurs notes prolongées faisaient vibrer la paix nocturne; l'air même était devenu musical.

Dans ce parc aux promenades sans nombre, dans ce parc de bon conseil, de paix saine et sereine, si favorable aux études, un bâtiment central, clair, aéré, avec une cour intérieure, des cloîtres à chaque étage pour les dégagements, abrite les facultés... Une population de deux mille étudiants peut y suivre les cours sans y être resserrée."

A plus forte raison, les étudiants des Cours d'été peuvent y trouver l'atmosphere large et libre que leur prédécesseurs ont aimée.

DIE ERSTEN ZEHN JAHRE DER FERIENKURSE

Der Sommerkurs der István Tisza-Universität Debrecen wurde 1927 vom Universitätsrat gegründet. Die Antragsteller waren sich darüber im klaren, dass – im Gegensatz zu Deutschland, England, Frankreich oder Italien, wo die Landessprache als Weltprache die grösste Anziehungskraft eines Ferienkurses bildet – in Debrecen das Hauptgewicht einerseits auf Ungarn gerichtet sein muss, andererseits auf die Gegenwartsnähe der mittel-, bzw. südosteuropäischen Probleme. Melden sich für Debrecen Hörer, die auch die klangvolle und reiche ungarische Sprache erlernen möchten, so ist es um so besser. Für diese Hörer werden besondere Verfügungen getroffen und Erleichterungen geschaffen.

Zur Erreichung des oben gekennzeichneten Zieles ist Debrecen wegen seiner Lage, Geschichte und Landschaft besonders geeignet:

In seiner unmittelbaren Nähe beginnt die eigen- und einzigartigste ungarische Landschaft, die Puszta Hortobágy. Sie blieb – wie der National-Park der Amerikaner – in fast unzerstörter Ursprünglichkeit von den ungarischen Behörden geschont. Wenigstens ist das der Eindurck des Fremden, wenn er von der mit Bauernmöbeln eingerichteten „Csárda", die durch den Besuch Petőfis geheiligt ist, über die hundertjährige, ehrwürdige Brücke des Hortobágy-Baches gegen den Horizont blickt, um nach „Délibáb" (der Fata Morgana) Ausschau zu halten. Oder wenn er das Hirtenleben von der Nähe aus beobachten kanu, dieses schweigende und dennoch arbeitsame Leben. Es ist charakteristisch, dass alle Gebrauchsgegenstände des Hirten nicht nur selbst hergestellt und künstlerisch verziert sind, sondern auch samt und sonders kleine Wunder handwerklicher Volkskunst darstellen. Für den Volkskundler ist das Déri-Museum in dieser Beziehung ein wahrhaftes Mekka!

Kommt man aber nach Debrecen, so drängen sich die Denkmäler der alten ungarischen Kultur vor den Besucher : die seit dem 16. Jahrhundert ununterbrochen in Betrieb gewesene Buchdruckerei und die Hochschule. Ihre glänzende Nachfolgerin, die im „Nagyerdő" enstandelle „Universität im Walde", ist eine Hochburg der Kultur. Die harmonische Gesamtanlage der einzelnen Universitätsgebaude ist eine europäische Berühmtheit, die täglich von Ausländern bestaunt wird: Unter hundertjährigen Eichen einer Parklandschaft liegen in vornehmer Ruhe die Fakultäten, Kliniken, Sportplätze und Internate der Hörer – neben den Villen der Professoren. Und in unmittelbarer Nähe ist das Heilbad, das im Sommer ein märchenhaftes Bild zeigt, besonders durch seine schönen Eichen, die mitten aus dem Freibad herausragen.

So ist Debrecen neben seiner volkhaften auch der natürliche Hauptsitz für das Studium der höheren Kultur. Besonders für den Besucher, der die ursprünglichen Erscheinungsformen jenes Magyarentums kennenlernen will, das auch in seiner gewaltsamen Zerstückelung im Gebiet der europäischen Donau die führende und ausgleichende Rolle spielt. Von Debrecen sagte man oft, fass es das Herz Ungarns sei. Jedenfalls aber ist es der bekannteste Quellort magyarischen Gepräges. Als ungarische Eigenart gilt auch die herzliche Gastfreundschaft, mit der stets die Ausländer empfangen wurden. Das neue Debrecen hat die Gastfreundschaft vom alten übernommen: keine zweite ungarische Stadt gibt es, die so viele Stipendien verteilt hat und die ihre Beziehungen zu den westlichen Staaten und Kulturen stets so lebendig erhalten konnte.

Diejenigen, die in die magyarische Sprache eingeführt werden möchten, können in den guten Kreisen und Familien der Stadt die reine und schöne Sprache erlernen und sich dadurch leicht

zur Diplomprüfung eines ungarischen Sprachlehrers vorbereiten oder zum „Ungarischen Studienzeugnis”.

Die mit grosser Gewissenhaftigkeit vorbereiteten Ausflüge ermöglichen den Hörern, fast sämtliche wichtige Sehenswürdigkeiten des heutigen Ungarn kennenzulernen.

Die nebenstehende Hörer-Statistik der ersten 10 Jahre beweist wohl am deutlichsten, dass die Ziele und Bestrebungen der Gründer richtig waren.

DIE HÖRER DER SOMMERKURSE.

Jahr	**1927**	**1928**	**1929**	**1930**	**1931**	**1932**	**1933**	**1934**	**1935**	**1936**	**Insgesamt**
Gesamt-zahl	25	170	151	172	187	210	218	372	572	735	2812
Steigerung in %	-	580	11,17	13,90	8,72	12,29	3,8	70,68	53,79	28,49	
Aus Rumpfungarn	22	145	64	141	113	122	154	221	317	428	1727
Auslands-ungarn	3	19	33	12	12	14	28	37	72	68	298
Ausländer		6	54	19	62	74	36	114	183	239	787
Italiener			26	5	51	55	20	30	23	48	258
Deutsche		1	8	5	2	9	7	47	58	52	189
Polen		1	8	3	6		4	13	32	58	125
Holländer								1	22	13	36
Franzosen								5	7	13	25
Bulgaren		2	3	2		1	1		2	14	25
Finnen			8	1	2	2		1	7	3	24
Esten		2	1	3	1	3	2	2	3	3	20
Belgier								4	10	4	18
Österreicher						1		5	3	9	18
Schweden						2	2	2	1	6	13
Chinesen									6		6
Engländer								1	2	2	5
Amerikaner								1	2	1	4
Tsch.-Slowaken								1		2	3
Türken									1	2	3
Kanadier										3	3
Javaner									2	1	3
Schweizer										3	3
Russen									1	1	2
Norweger								1			1
Spanier						1					1
Inder									1		1
Letten										1	1

DIECI ANNI DI CORSI ESTIVI

L'Università Estiva di Debrecen, la quale ha già un decenniv di attività, conta fra i suoi frequentatori più antichi gli Italiani. La grande foresta della città li conosce bene e gli uccelletti celati tra le fronde degli alberi centenari rispondono con festoso ciaramellio al loro gaio chiassare, quando giunge ad ogni estate la loro nuova balda frotta. Nei primi anni il GUF inviava dei gruppi più o meno folti, ma quando il Gruppo Giovanile degli Amici dell' Ungheria si assunse il còmpito di organizzare le gite a Debrecen, tutto procede con ordine esemplare. I gruppi dei visitatori italiani ritornarono fedeli a Debrecen anche durante l'impresa italiana in Abissinia e nel 1936, l'anno della vittoria, giunse nella metropoli tibiscana una magnifica comitiva, il cui capo insigne, Don Carlo dei Duchi Caffarelli, *quasi ogni anno onora calla sua presenza l'Università Estiva, prendendo parte alle conferenze e prelezioni. Il suo valente collaboratore Roberto* Chignoli *e prima di lui Giovanni* Terranova *trovarono sempre ogni appoggio a Debrecen, dove il dott. Oscar* Wallisch, *lettore d'italiano all'Università, il Circolo Monti, chiamato così allo scopo di perpetuare il ricordo dell'eroico bresciano colonnello Alessandro Monti, comandante la Legione Italiana in Ungheria durante le lotte per la riscossa nazionale del 1849*, *poi il Fascio Italiano, il dott. Francesco* Tassy, *incaricato dei corsi di lingua e letteratura ungherese alla Regia Università di Trieste e recentemente la Sezione dell'Istituto Italiano di Cultura per l'Ungheria hanno saputo creare una calda atmosfera veramente italiana.*

Fra gli ospiti italiani illustri dell'Universià Estiva va ricordato pure il senatore conte Guido Visconti di Modrone, *discendente da antica nobilissima famiglia, personalità di prim'ordine nella vita culturale italiana, il quale nel 1934 tenne delle magnifiche conferenze di storia della musica italiana illustrandole coll'accompagnamento musicale, davanti al pubblico internazionale dell'Università Estiva, nella sala d'onoré del Conservatorio musicale cittadino.*

Nel 1936 per consiglio dei professori Luigi Salvini *e Rodolfo* Mosca *fu deciso di organizzare all'Università Estiva un corso preparatorio per gli Italiani che dimostrino speciale interessamento, mediante il quale abbiano modo di trovarsi in contatto coi professori ungheresi insegnanti d'italiano, il che sarà di vantaggio senz'esempio finora agli uni ed agli altri. Il nuovo decennio, dunque, porterà seco un altro rinvigorimento degli antichi e sempre caldi rapporti d'amicizia tra gli Italiani ed Ungheresi.*

Oltre alle conferenze tutte in lingua italiana, i nostri cari amici italiani hanno pure la facoltà di essere avviati nella conoscenza della lingua ungherese con un metodo particolarmente interessante e divertente trovato dal professore Wallisch, *che prende il suo punto di partenza dal testo delle canzoni popolari ungheresi. E queste musicali lezioni di lingua incontrano ogni anno più successo.*

D'altra parte l'Università Estiva offre un ambiente particolarmente propizio all'apprendimento delle lingue straniere, perchè non ci sono al mondo simili corsi nei quali domini tanta pluralità di lingue come qui. E invero accanto alle conferenze in italiano, francese, inglese, polacco e tedesco si tengono, a parte, lezioni delle dette lingue e di esperanto.

L'orario delle conferenze tien conto sia degli intrattenimenti serali e del sonno a tarda ora sia del fatto che i frequentatori amano passare il caldo meriggio e le ore pomeridiane nei tre bacini dello splendido stabilimento balneare situato in pieno bosco. Perciò le conferenze han

luogo per la maggior parte dalle 9 alle 11 antimeridiane ed incidentalmente anche nelle ore serali.

Ogni settimana si fanno gite alla fascinosa «puszta» di Hortobágy; a Mezőkövesd, località famosa per le bellissime variopinte foggie popolari; alle celebri cantine di Tokaj; ad Eger per le meravigle del barocco ed il minareto turco; a Szeged per gli spettacoli all'aperto in Piazza del Duomo, dove Mascagni *già diresse la «Cavalleria Rusticana» e dove si rappresentano in una cornice di magnificenza la «Tragedia dell'Uomo» di Madách*

e «l'Eroe Giovanni» di Petőfi. *I frequentatori passano un'intera settimana a Budapest e cioè la Settimana di Santo Stefano, periodo dei più vivaci e più caratteristici della capitale magiara.*

Le quattro settimane destinate al soggiorno in Ungheria trascorrono in un momento e soltanto sotto il patrio tetto si possono rivivere in tutta la loro malia i ricordi e le impressioni avute nella terra ospitale. Perciò molte volte è avvenuto che anche dalla Sicilia solare di anno in anno sieno ritornati fra di noi gli antichi frequentatori dell'Università Estiva. Anzi il noto pubblicista e scrittore Antonio Prestinenza *ha composto un romanzo sull' Universita Estiva di Debrecen intitolato «Maria», assai interessante a leggere, che presente un quadro soggettivo e sentimentale dei passati anni dell' Università Estiva.*

*

Elenco dei conferenzieri stranieri: Franz *Altheim* (Halle), Karl *Bouda* (Berlin), Don Carlo dei Duchi *Caffarelli* (Roma), Raoul *Charmet* (Paris), Duilio *Coccoli* (Napoli), Jan *Dabrowski* (Kraków), J. *De Carolis* (Roma), Pierre-Octave *Ferroud* (Paris), Hans *Freyer* (Leipzig), Alberto *Gianola* (Bologna), Silvino *Gigante* (Fiume), Rudolf *Hartmann* (Leipzig), Jan *Hidy* (Poznań), Horst *Höhne* (Halle), Hans *Jobst* (München), Werner *Kalisch* (Halle), Wilhelm *Koppers* (Wien), Väinö *Lassila* (Helsinki), Giuseppe *Macherione* (Trieste), Joseph *Menge* (Niagara-Falls, U. S. A.), Rodolfo *Mosca* (Milano), Władisław *Pietrzykowski* (Warszawa), Emile *Pillias* (Paris), Georges *Roux* (Paris), Luigi *Salvini* (Napoli), Emile *Schneider* (Paris), Walther *Schurig* (Leipzig), Giovanni *Terranova* (Roma), Franco *Vellani-Dionisi* (Roma), Conte Guido *Visconti di Modrone* (Roma), Bernhard *Weissenborn* (Halle).

PIERWSZE DZIESIĘCIOLECIE KURSÓW LETNICH

Owe węzły przyjaźni snute przez długie wieki, które łączyły Polskę i Węgry, zostały w sposób wybitny utrwalone na Kursach Letnich. Oba narody czują, że przeszłość obowiązuje i, gdy się ze sobą spotykają, czują i to, że tradycje przeszłości ciągle posiadają starą siłę.

Kursy Letnie w Debrecenie od czasu swego powstania gościły setki polskich studentów, wielu jako stypendystów, innych zaś w zamian za skromną opłatę, a sympatia Polaków i ich cenne właściwości narodowe sq gorącym kolorem na międzynarodowej palecie Kursów. Z drugiej strony Polacy, którzy przebywali w Debrecenie, jak to od nich samych wiemy, są w swej Ojczyźnie w dalszym ciągu propagatorami i budowniczymi polsko-węgierskiej przyjaźni. Ile cennej inicjatywy wyszło w Polsce od tej młodzieży, która w Debrecenie uprzytomniła sobie, co ma działać!

Na polu stosunków polsko-węgierskich szczególnie duże zasługi ponieśli dr. Andorian Divéky (Warszava), prof. Jan Dąbrowski (Kraków), Jan Hidy (Poznań), Jan Harajda (Kraków), doc. Władysław Pietrzykowski, Emanuel Korompay (Warszawa), K. Domaniewska (Wilno) araz wielokrotna kierowniczka grupy warszawskiej, p. Wanda Wróblewska.

W roku 1936 na Kursy Letnie zostały wprowadzone również i wykłady w języku polskim, a wynikiem tej inicjatywy będzie dalsza rozbudowa cyklu polskiego. Sposród słuchaczów polskich stosunkowo wielu uczyło się węgierskiego oraz złożyło którys z egzaminów.

Polską inicjatywą była w roku 1935 międzynarodowa konferencja pedagogiczna, której zadanie tak określiła p. Domaniewska (Wilno): „Najwyższy ideał wychowania”. To również miało wielkie powodzenie.

Na „Święcie Narodów” w r. 1936 polska grupa w strojach narodowych zdobyła wielkie uznanie.

Poza Polakami Kursy Letnie mieściły przedstawicieli omal że nie wszystkich krajów europejskich, a między innymi większą grupę stanowili i Bułgarzy, członkowie stowarzyszenia „Otec Paisy”, którzy nawet zorganizowali na uniwersytecie odczyt o Bułgarii oraz doskonale udany wieczór bułgarski.

Słowacy, Czesi i Rosjanie w znacznie mniejszej liczbie, ale z wielkim zapałem, brali udział w różnych latach istnienia Kursów.

THE FIRST TEN YEARS OF THE SUMMER-HOLIDAY COURSE

The Debrecen University Summer-Holiday Course has in ten years become an organization of such renown in all intellectual and material respects that today those who would know the problems and historical development of Central Europe and the States of the Danube-Basin seek their information here. The best evidence of the success of this Institution is its popularity. It is now among the most frequented of alI Europe's holiday-courses. The lectures, which are held from 9 to 11 a. m. and in the late afternoon that they may not interfere with the usual customs of summer life, give a perspicuous view of the ancient and many-coloured Hungarian culture and of the present economic and social problems in Central Europe. The lectures also give an excellent introduction into the psychic and physical life of the Hungarian people. Projected pictures bring before the eyes of the spectator most beautiful views of the pastoral life and the richness in colour and decoration of the national dress. The demonstrations which accompany the lectures are further supplemented by excursions which take the interested foreigner into all parts of the country. The boundless Hortobágy Plain, the Tokaj district where „the king of wines and the wine of kings" is grown, the gorgeous folk-dress at Mezőkövesd, the splendour and beauties of St. Stephen's Week in Budapest, the „Pearly Bouquet" dance-revue, – none of them ever fail to enchant the foreign visitor. These Summer-Holiday Courses enable their members, with the least exertion, to become connoisseurs and lovers of Hungarian folklore.

The success of the Courses is further assured by the accommodations placed at the disposal of the guests. They are billeted in first-class hotels which, by offering all the comforts usual in Western Europe, add to the pleasure of the days spent in Debrecen. The management of meals, amusements, and entertainments is very simply carried out by means of coloured tickets.

The hotels, being centrally located, have close at hand alI the day and „night" life of the city, yet the lectures at the University may be reached by electric-tram in ten minutes. The chief squares and streets of the city abound in lovely flower-beds, which has gained for Debrecen the very appropriate name of „the city of flowers". Those who have been guests of the Courses always cherish fond memories of „flowery" Debrecen.

Bordering directly on the city is the Great Forest which forms the splendid site of the University. The white buildings of the clinics, gleaming with cleanliess, whose sick-wards possess the most modern equipments, and in whose laboratories scientists of European fame are engaged in their constant heroic fight against the eternal enemies of human health, are interspersed with green lawns and sporting-grounds. The enormous studium, the University athletic-field, tennis-courts, and football-grounds, give full opportunity for the pursuit of all branches of sport. The most frequented of all, however, is the City swimming-baths which rank among the most beautiful watering-places on the Continent. Here the curative spring-waters and the cold-water basins serve equally for healing and for sport. Rowing on the adjoining boating-pond is a very popular pastime. Riding is also a sport much indulged in.

These circumstances explain why so many English and Americans have attended the Debrecen University Summer-Holiday Courses during the past ten years. English people who have once been our guests have maintained constant connexion with the Courses. Though lewer have come from America; a number of the second generation of Hungarians there have come to visit the Old Country and have carried back the deepest impressions with them to the New World, there to continue their life's work in the great sea of peoples.

From all this, it becomes apparent that the threads are continually multiplying which unite peoples living far remote one from the other, and in this way the idea of peaceful harmony is proclaimed among the nations.

In the realization of this spirit of harmony, an important part is played by the hearty reception and treatment which „hospitable Hungary" accords the foreigner. This hospitality is probably the chief reason for the increase from year to year in the number of guests who come to us, and who take home with them such pleasant memories of the days spent here that they become the most ardent supporters of the Debrecen University Summer-Holiday Courses and our warmest friends.

* * *

A Nyári Egyetem hallgatói 1934-ben.

Die Hörer der Sommer-Universität 1934.

A debreceni egyetem központi épülete.

Bâtiment central de l'Université de Debrecen.

A Nyári Egyetem hallgatói 1928-ban a Tisza-szobor előtt, középen gróf Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter és Milleker Rezső egyetemi tanár, a Nyári Egyetem igazgatója.

Die Hörer der Sommer-Universität im Jahre 1928 vor dem Tisza-Denkmal. In der Mitte: Graf Kuno Klebelsberg, Kultus- und Unterrichtsminister und Universitätsprofessor Rudolf Milleker, Direktor der Sommer-Universität.

1936. évben a megnyitó ünnepély szónokai, balról-jobbra: Väinö Lassila, Soó Rezső dékán, Szily Kálmán államtitkár, a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter képviselője, Bacsó Jenő dékán, a Rector Magnificus képviselője, Milleker Rezső, Horst Höhne, Luigi Salvini.

Gli oratori della festa dell'inaugurazione dell'anno 1936, da sinistra a destra: Väinö Lassila, Rodolfo Soó preside di Facoltà, Colomanno Szily, segretario di stato, rappresentante del Ministro dell'Istruzione pubblica, Eugenio Bacsó, preside di Facoltà, rappresentante del Rettore Magnifico, Rodolfo Milleker, Horst Höhne e Luigi Salvini.

Egy csoport érkezése a debreceni állomáson.

A group arrives at the station.

A megnyitóünnep közönsége 1936-ban.
Le public de la fête d'inauguration en 1936.

Vacsora az ismerkedő esten 1936-ban.
Abendessen zum Begrüssungsabend 1936.

A magyar táncbemutató szereplöi 1936-ban.

I concorrenti alla rappresentazione delle danze ungheresi nell'anno 1936.

A Nemzetek Ünnepének szereplöi 1936-ban.

The partakers in the "International Dancing Festival", 1936.

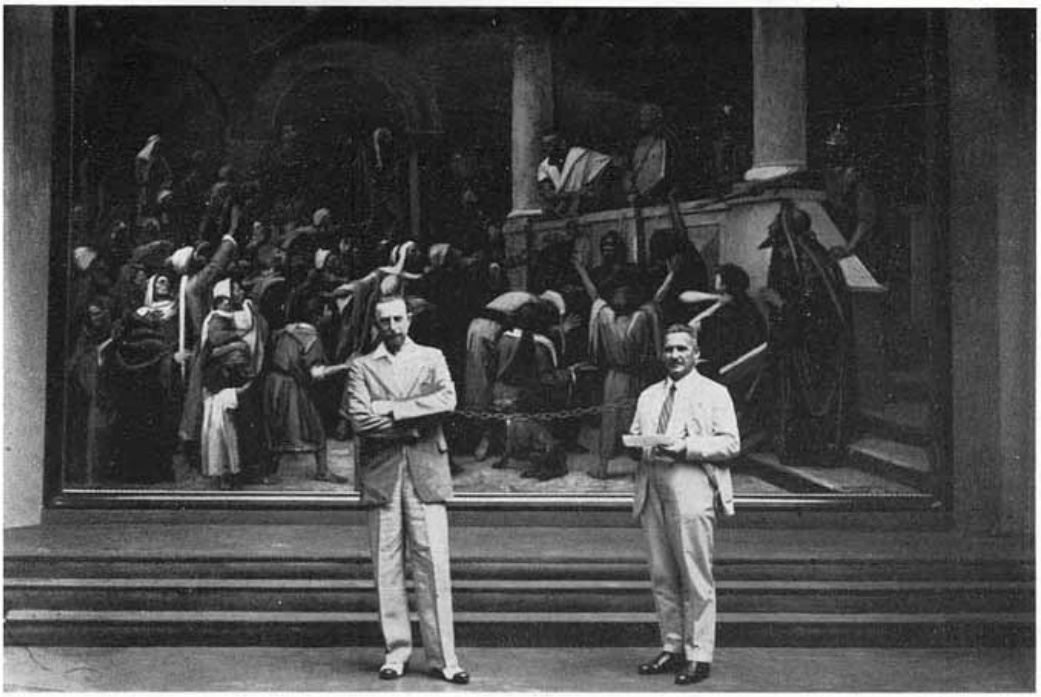

Visconti di Modrone gróf, szenátor és Wallisch Oszkár Munkácsy Ecce Homoja előtt.

Il conte Visconti di Modrone, senatore del Regno d'Italia col prof. Oscarre Wallisch dinanzi al quadro Ecce Homo del Munkácsy.

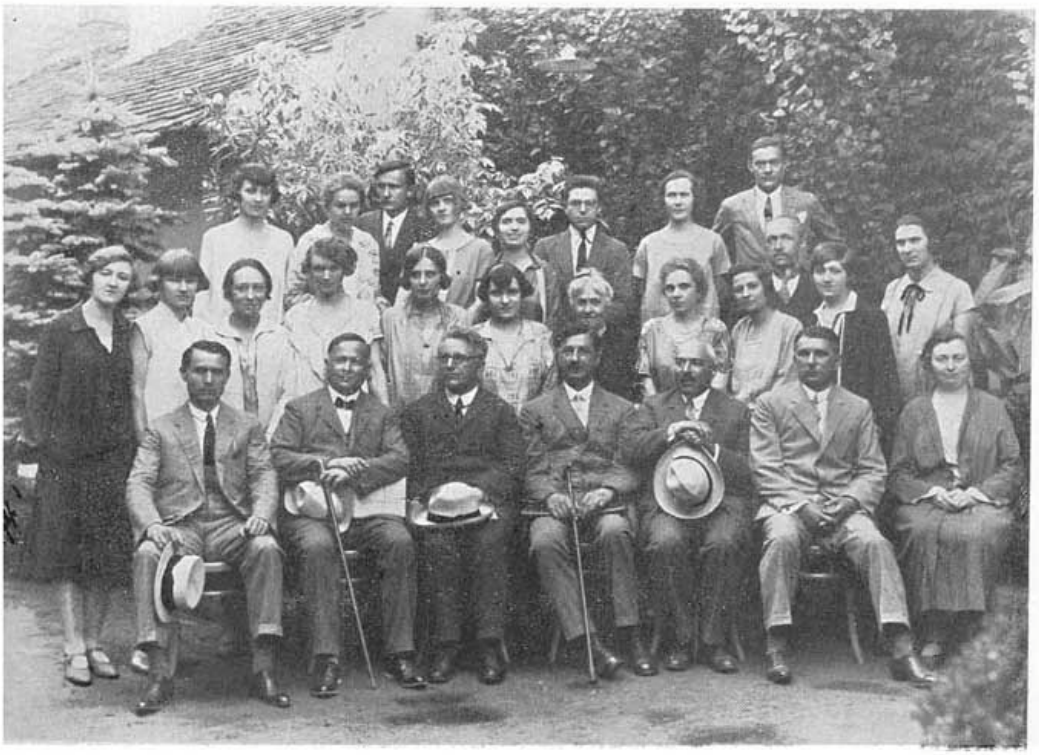

A Nyári Egyetem hallgatói és előadói az első évben: Hoffer András, Szentpéteri Kun Béla, Milleker Rezső, R. Kiss István, Szondy György.

Les participants de la première année et MM. les professeurs A. Hoffer, B. Szentpéteri Kun, R. Milleker, E. Rugonfalvi Kiss, G. Szondy.

Kirándulók a Hortobágyon 1936-ban.

Excursioners to the Hortobágy, 1936.

Kiránduló csoport Mezőkövesden 1935-ben.

Ein Teil der Ausflügler in Mezőkövesd 1935.

A Nyári Egyetem labdarugó csapatai 1936-ban.

The football teams of the Summer-Holiday Course 1936.

Kiránduló csoport a Halász-bástyán Budapesten 1936.

Un groupe des participants à la Semaine de Budapest au Bastion des pêcheurs en 1936.